

*Герасименко О.В.,
викладач кафедри географії та методики її навчання
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
e-mail:oksana_gerasimenko@ukr.net*

ВПЛИВ РОДИНИ ФАЛЬЦ-ФЕЙНІВ НА РОЗВИТОК ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНОЇ НАУКИ В ХЕРСОНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Метою дослідження є виявлення факту благодійної діяльності у сфері попечительства родини Фальц-Фейнів про розвиток природничо – географічної науки в Херсонській губернії у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.

Поняття „попечительство у справі народної освіти” у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття розглядалося у двох аспектах: попечительство як державна служба і попечительство як благодійність, піклування про нужденних [4,с.2]. Слова „попечительство” і „благодійність” у той час вважалися синонімами [6,с.1].

Ще у 1828 році в „ Уставе гимназий и училищ уездных и приходских” [7] в розділі 7 „О благотворителях учебных заведений” чітко виписаний порядок надання пожертв навчальним закладам: нагороджуючи зусилля і старання вчителів та інших чиновників навчального відомства, влада не залишала без уваги і багатьох інших, хто сприяв матеріально зміцненню навчальних закладів. З вдячністю приймались пожертви приватними особами . Пожертвами могли бути: будівлі, зручні для розміщення навчальних закладів, різні предмети, наприклад, меблі, навчальні посібники, бібліотеки, кабінети, капітали, або доходи з них, передбачені на витрати навчальних закладів, на утримання вихованців або на будь-яку іншу особливу мету. Як акцентувалося в документі, не приймались капітали або інше майно, які були в спорі. Про всі благодійні

пожертви керівництво навчальних було зобов'язано доповідати вищому керівництву. Про найважливіші Міністерство народної освіти доповідало імператору[7,с.1110].

Малодослідженою в історії педагогіки є роль родини Фальц–Фейнів у розвитку благодійництва Херсонської губернії .

Це родина німецьких колоністів, які за відносно короткий період домоглися великих успіхів.

Фацьц–Фейни побудували в Херсоні великий двохповерховий нічліжний будинок, трьохповерховий дохідний будинок, які подарували місту. Дохід від прибуткового будинку мав використовуватись на утримання євангельсько – лютеранської общини,церкви і школи. [8, 132с.]

Особлива роль родини Фальц–Фейнів у розвитку природничо – географічної освіти. Під Олешками ними було заснувано ремісничу школу. В гавані Хорли баронеса С.Б.Фальц–Фейн заснувала гімназію для 34 хлопчиків та 22 дівчаток. В навчальних закладах вивчали природознавство,географію, інші науки. Обдарованих дітей Софія Богданівна направляла навчатися далі, оплачуючи їх навчання.

С.Б.Фальц-Фейн в Каркінітській затоці побудувала порт Хорли. Там працювала метеостанція,телефонна лінія зв'язувала Перекоп та Асканію - Нову. Офіційно порт Хорли був відкритий у 1903 році, а до 1907 р. на 29 його суднах було вивезено в Англію, Грецію, Німеччину, Італію та Голандію 2,2 млн. пудів вантажу.[1,с.3].

Українці завдячують сину Софії Богданівни Фрідріху Фальц-Фейну у створенні біосферного заповідника « Асканія–Нова».

Фрідріх Фальц-Фейн (1794-1864) примножив капітали на розведенні овець спочатку місцевих порід, а згодом – чистокровних мериносів. 1846 р. на сільськогосподарській виставці в Сімферополі він одержав найвищу нагороду (золоту медаль) за кращу породу мериносів, високоякісну вовну,

прекрасну племінну роботу, землеробський реманент та сортове насіння. Упродовж 1884-1903 рр. представники родини Фальц-Фейнів на різних виставках одержали 18 золотих, 22 срібних, 5 бронзових медалей та 8 грамот за розведення коней та постачання їх для потреб армії. Німці, до слова, були єдиними з тодішніх жителів півдня України, хто займався племінним конярством[5,с.32].

Історія біосферного заповідника бере свої початки з часу вилучення Фрідріхом Едуардовичем Фальц – Фейном з використання 1528 десятин пасовищних угідь (1883р. -8,1889р.-1000,1898р. – 520 десятин).Ділянку цілини в урочищі Кролі він почав охороняти після закінчення університету (1889).Оскільки через це урочище раніше проходив Чумацький шлях, за пропозицією відомого вченого – ботаніка Йосипа Конрадовича Пачорського Фрідріх Фальц –Фейн 1898р. заповідає нові ділянки. У 1897р.Фрідріх створює зоо- та ботанічні парки. Це був перший заповідник в Україні та Східній Європі [2, с.26].

«Райським садом» називали Асканію –Нова ще до 1917 року. Навіть сам цар Микола II заїжджав (квітень 1914р.) побачити цей «рай» на власні очі, назвавши Асканію «картинкою з Біблії» [3,с.31].

Отже, аналіз напрямів благодійної діяльності у сфері попечительства родини Фальц-Фейнів про розвиток природничо – географічної науки в Херсонській губернії у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. дав змогу виявити, що ними здійснювалася така робота: надання фінансової підтримки навчальним закладам, сприяння соціальному захисту дітей, допомога обдарованим учням, відкриття першого заповідника ,тощо.

Список використаних джерел:

1. Баронесса Фальц- Фейн [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://shkolazhizni.ru/culture/articles/50921>].

2. Гетьман Володимир Заповідна Фальц – Фейнова «Асканія – Нова»[Текст]/Володимир Гетьман//Науковий світ – 2009 №3 – с.26-29, с.26
3. Гетьман Володимир Біосферний заповідник « Асканія – Нова»[Текст]/Володимир Гетьман//Географія та основи економіки в школі – 2009 №4 – с.31-35,с.31
4. З історії попечительства [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://porochitel.ykt.ru/page/index/2499>
5. Німці в історії Київського університету (XIX – перша половина ХХст.[Електронний ресурс].- Режим доступу <http://eu.univ.kiev.ua/upload/pdf/bookPDF.pdf,c.32>
6. Попечительство и благотворительная деятельность в Нижегородской губернии до 1917 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа :<http://www.gorbibl.nnov.ru/blagotvoritelnostnn>.
7. Полное собрание законов Российской Империи. – 1828. – Т. III. –Ч. 2. – № 2502. – С. 1097–1127
8. Фальц-Фейн В. Асканія – Нова / В.Фальц-Фейн .-.К.:Аграрна наука, 1997. –346с, 132с.